

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

«Лингводидактикадағы инновациялық технологиялар»
атты Халықаралық ғылыми және оқу-әдістемелік онлайн
конференциясының
материалдар жинағы

25 қараша 2016 жыл

Сборник материалов
Международной научной и учебно-методической онлайн
конференции
«Инновационные технологии в лингводидактике»

25 ноября 2016 г.

Collected articles of II International
Scientific and Methodological Online Conference
«Innovative Technologies in Linguodidactics»

November 25, 2016

УДК 81
ББК 81
У 74

Научный редактор: Карагойшиева Д.А.

Редакционная коллегия:

Кенжеканова К.К.

Шарипова Г.С.

Оспанкулова Ш.А.

Онгарбаева М.С.

Дайрабекова Г.К.

Инновационные технологии в лингводидактике. Междунар. науч. и учебно-методич. конф.

Науч. ред. Карагойшиева Д.А. – Алматы, 2016. - 150 с.

ISBN 978-9965-07-775-0

Сборник материалов конференции подготовлен на кафедре иностранной филологии и переводческого дела факультета филологии и мировых языков Казахского национального университета имени аль-Фараби.

Все публикации даются в авторской редакции.

УДК 81
ББК 81

SBN 978-9965-07-775-0

© КазНУ им. аль-Фараби, 2016

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ И ПЕРЕВОДЧИКОВ	
Авторы	Страницы
Абильмажжанова А.К. <i>Интербелсенді әдіспен семинар сабағын жүргізу</i>	6
Акунова Г.М. <i>Ағылс тілін оқуға арналған жинақ</i>	8
Барлыбаева С., Жапабекова М., Мысаева К. <i>Современная методика подготовки журналистов-универсалов</i>	11
Кенжеканова К.К., Акшоланова А.Ж. <i>Effective methods of active teaching</i>	176
Куратова О.А. <i>Die Rolle des Lehrers im modernen System der Bildung Deutschlands</i>	20
Ибраева А.С., Бижанова А.А. <i>Ағылшын тілі сабақтарында бейнематериалмен жұмыс істеу әдістемесі</i>	232
Мезгілбаева З.М., Қайбаділова Б.М., Байбаева А.А. <i>Развитие коммуникативной компетенции студентов медиков при обучении профессиональному английскому языку</i>	264
Сейденова С.Д., Бектурова Э.К. <i>О диагностической функции тестирования в языковой подготовке студентов филологических специальностей</i>	29
Рахимова З.С., Пармаубекова М.Х., Калиева А.Н., Амиров М.С. <i>Место и роль вуза в процессе формирования творческого потенциала студентов</i>	34
Сүлейменова Г.С. <i>Воспитание чувства национального патриотизма на занятиях по английскому языку</i>	37
Тауева Р.М., Колесникова Т.Р., Оңғарбаева М.С. <i>Different approaches to comparative studies of phraseology</i>	39
Шамбеталиев К.Ы. <i>Иностранный язык как средство формирования творческой активности самостоятельности студентов</i>	42
Шарипханова А.С., Комкова Г.К., Дайрабекова Г.К. <i>Проблемы подготовки учителей биологии в связи с переходом на трехязычное образование</i>	46
Халенова А.Р., Алирова Л.М. <i>Қазіргі бағдарлы шет тілін оқытуда жеке тұлғаға бағытталған әдістер</i>	449
Chvalova K., Stranovska E. <i>Effective teacher's course-book use in foreign language teaching</i>	52

СЕКЦИЯ 2	
ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ЧАСТНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ И ПЕРЕВОДА	
Арыкова Е.О., Халенова А.Р. Жаңа заман талабы - коммуникациялық технология	62
Ашмұхаметов С.А., Рысбекова М.К. Особенности интерпретации стихотворения Абай	64
Жаңабекова М.А., Бектұрова Э.К., Мырзахмет М. Ағылшын тілі фонетикасын меңгерудің тиімді жолдары	69
Ерленов М.Т., Ажибаева З.С., Дүйсебекова А.М. Жаратылыстану пәндерін оқытудың өзекті мәселелері	72
Қазыбек Г.К. Әуезхан Қодар – аудармашы	75
Қарағойшыева Д.А., Шарипова Г.С. Изучение и использование феномена межъязыковой омонимии в современном лингвистике	80
Махметова Д.М. О речевых структурах научного информативного текста на основе ассоциаций (на примере высказываний из научно-естественных и научно-технических текстов)	85
Мұсапы Л.Ж., Карбозов Е.К. Болашақ аудармашының кәсіби дайындығын арттырудың маңызы	90
Нұрсұлтанұлы Е., Сейденова С.Д. Заманауи аудармашының ғылымидағы тәржімалау мәселелері	93
Тарақов Ә.С., Лонгфелло (1807-1882) шығармаларының аударылуы	97
Шарипова Г.С., Оспанқұлова Ш.А. Вопросы функционирования лексической омонимии и полисемии в современной лингвистике	104
СЕКЦИЯ 3	
ЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КУЛЬТУР	
Бектұрова Э.К., Жаңабекова М.А., Сейденова С.Д. Лингвокультурное исследование фразеологизмов времени на русском, казахском и английском языках	109
Дәдебаев Ж.Д. К вопросу о междисциплинарном исследовании творческого наследия Абай Кунанбаева	112
Ержанова А.Е. Мәдениетаралық қатысымдық құзғарыпкерлік қалыптастыруда диалог сөзінің маңызы	115
Есембеков Т.У., Алимбаева А.Т. Көркем мәтінді дискурстық тұрғыдан талдау негіздері	118
Kaliev A. Zh., Atabaeva G. K. Principles of using socio-political issues	121
Қазыбек Г.К., Алдабергенова А.Ж. Абай өлеңдеріндегі антропонимдер	123

Komekova G.K., Dairabekova G.K., Shariphanova A.S. The problems of training biology teachers with transition to the trilingual education	127
Мұсапы Л.Ж. Көркем мәтін тәржімасын талдаудың әдістемелік мәселелері (А.С. Пушкиннің «Евгений Онегин» романының қазақ тіліндегі тәржімасының негізінде)	130
Suleymenova Sh.B., Mukhamedzhanova E.B., Benjamin Taylor Bridging the gaps between Kazakh and Western perceptions of time in the workplace	133
Uvarova A.K., Abdulova N.S. The MICE-tourism essence and importance for the world culture development	139
Tayeva R. M., Ongarbayeva M.S., Alimbayeva A. T. Language and interaction of cultures	145
Шарипханова А.С., Комекова Г.К., Дайрабекова Г.К. Биологияны ағылшын тілінде оқытудағы тіл білетін маман дайындау мәселелері	148

Оригинал	Перевод	Обратный перевод английского на казахский язык
Руза, намаз, зекет, жаз-таласыз іс, Жақсы болсаң, жақсы тұт бірін тегіс. Бастапқы үшін бекітпей, сонғы төртті Қылмағанмен татымды бермес жеміс. [3, 303].	Fasting, prayer, zakat [alms-giving] and hajj undisputable things. If you are a good person, observe them all well. [But] without consolidating the first three, the last four will not bear substantial fruit. [4, 107]	Ораза, намаз, зекет, хақ ағаласыз зат, Өзін жақсы болсаң, жақсы тап, (Бірақ) Бастапқы Сонғы төрттеуі қиларма пайымды бермес жеміс.

Выделенные слова переведены транскрипцией. Понятие *зекет* переводчик переводит как *zakat* [alms-giving] – *зекет* (милостыня), прием описательного перевода. Аналогия данную строфу, заметно, что данный перевод является черновым вариантом, так как описания на реалии даются не в сносках, а в самом тексте, причём в квадратных скобках. Конечный вариант стихотворения не должен иметь подобных добавления в текст. Стихотворение – это целостный текст, в котором каждый элемент имеет свое место и предназначение. Основным своеобразием поэтического перевода является его условность, свободный характер, и если есть отступление, вызываемые языковыми различиями, которые характерны и для прозаического перевода, то есть отступления, характерные именно для стихотворного перевода. В ряду специфических особенностей поэтического перевода есть и проблема передачи системности рифм, являющейся со своей стороны источником микотрудностей при осуществлении поэтического перевода. Перевод последних трех строк является переложением, вернее Томохико Уама переводит слово в слово, подобный способ применяется при подстрочном переводе. Основной целью подстрочника является знакомство читателя (переводчика) с оригиналом. Автор подстрочника не воссоздает эстетическую картину оригинала, не стремится к благозвучию. В переводе Уама мы видим ритмическое строение стихотворения. Поэтому мы сделали вывод, что возможно это черновой вариант перевода.

Изучение стихосложения Абая имеет важное значение для понимания, как творчества самого поэта, так и проблемы стихотворного новаторства в казахской литературе, особенно актуальной для современной поэзии. Творчество Абая относится к тому периоду жизни казахского общества, когда в нем происходили заметные социально-исторические и политические сдвиги, очень значительные по своим последствиям. Это отобразилось на его стихотворении «Аллаһың өзі де рас, сөзі де рас». Перевод, выполненный японским профессором Т. Уамой отображает слово автора. При переводе реалий, заимствованных из арабского и персидского слов переводчик использует ряд лексических трансформаций, включая транскрипцию, транслитерацию, описательный перевод, тем самым раскрывает суть понятия для иностранного читателя. Переводчик стремится к полноценному переводу поэтического текста, не опускает и не заменяет слова. Из поля зрения переводчика ускользнула ни одна деталь. В этом Уама дает понять свою интенцию. Попытка переосмысления Абая совершалась многими поэтами, переводчиками, лингвистами и простыми читателями. Через перевод можно уловить цель создания перевода, а она была одна – своеобразная интерпретация Слово Абая.

Литература:

1. Ахметов З. А. «Казахское стихосложение (Проблемы развития стиха в дореволюционной и современной поэзии)». – Алматы: «Арада»-7», 2012.
2. http://rus.azattyq.org/a/tomokhiko_uama_kazakhstan_japan_russia/9500296.html

3. Абай (Ибраһим) Құшаңбаев. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Бірінші том. – Алматы, 1977.
4. Tomohiko Uyama «The Changing Religious Orientation of Qazaq Intellectuals in the Tsarist period: Sharia, Secularism, and Ethics», Wien, 2013

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ФОНЕТИКАСЫН МЕНГЕРТУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Жаңабекова М.А., Бекмурова Э.К., Мырзахмет М.
Қазақстан, Алматы, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Тірек сөздер: символ, фонема, әріптіркес, дауысты және дауыссыз дыбыстар, оқу ережесі, шетел тілі, дифтонг, беймелі кесте, құбылыс, машықтандыру, сәйкес оқу.

Фонетика сондықтан қатар тіл дыбыстарының пайда болуы, олардың іштей жіктелуі және бір-біріне әсері, буын, екпін, тілдің дыбыстық жағы мен жазуына арақатынасы, орфография, орфоэпия т.б. мәселелерін қарастырады. Фонетика тіліміздегі сөздердің пайда болуын анықтауға, тілдердің арасындағы туыстық байланысты табуға, тілдің айту, жазу формаларын дұрыс меңгеруге мүмкіндік береді.

Адамзат баласының тілі - дыбыстық тіл. Лексикалық және грамматикалық құбылыстарды дұрыс түсіну үшін алдымен тілдегі дыбыстардың өздеріне тән заңдылықтарын меңгеру қажет. Тіл дыбыстарының жүйесін, жазу жолдары мен ерекшеліктерін, әртүрлі сипаттарын, олардың бір-бірімен тіркесу заңдылықтарын зерттейтін тіл білімінің бір саласы фонетика болып табылады.

Ана тіліндегі дыбыстың айтылуын жетік білу - шетел тілін дұрыс меңгеру үшін де қажет. Шетел тілінде оқыл үйрену де, ең алдымен, сол тілдің дыбыстық жүйесін, ондағы жеке дыбыстардың табиғатын танып білуден басталады. Шетел тілін дұрыс меңгеру дегеніміз - шетел тіліндегі сөздерді дұрыс ұғып, өз ойыңды сол тілде анық жеткізе білу. Сөздерді дұрыс айту үшін ана тіліндегі дыбыстар мен шетел тіліннің дыбыстарын салыстыра отырып үйрену аса қажет. Бұл тұста фонетикалық әдіс-тәсілдер қолданылады.

Фонетикалық әдіс-тәсілдер тіл үйренушіге шетел тіліндегі дыбыстар мен сөздердің және сөз тіркестерінің айтылуын үйретіп, саналы түрде меңгеру үшін, шетел тілі мен ана тілінің артикуляциясын бір-бірімен салыстыра отырып үйрету болып табылады. Әр тілдегі тіл дыбыстарының айтылуының тек өзіне ғана ерекшеліктері болады. Сонымен қатар сол тілдегі барлық сөздердің және соларға тән екпін, буын, интонацияның да ерекшеліктері бар.

Мысалы: ағылшын тіліндегі дыбыстар жүйесінің, қазақ тіліндегі дыбыстармен салыстырғанда, өзгешелігі көп, сондықтан ағылшын тілін оқып үйренуге дыбыстар жүйесін жан-жақты қарастыру қажет. Дыбыстар жүйесін қарастырмас бұрын дыбыс, *әріп* деген ұғымдардың айырмашылығына назар аудару қажет. Фонема мәселесі жөнінде И.А. Бодуэн де Куртэне, Л.В. Щерба, Құдайбергелі Жұбанов, І. Кенесбаев т.б. ғалымдар пікірі бірін-бірі толықтырып, оны сөз мағынасы мен сөз тұрғасын бір тілдегі ең кішікене дыбыстық бірлік деп таныды.

Ағылшын тілінде 26 *әріп* бар, оның бесуі - дауысты, қалғаны - дауыссыз. Дауыстылар негізінен 4 туралы оқилу ережесіне сай оқилыды. Мысалы: А а [e] name, [æ] map, [i:] sea, [u:] cage.

Осы оқилу ережесіне сай Оо [ou], Ее [i:], Уу [ju:], Іі [ai], Уу [wai] * дауыстылары да бірлук ағылшын тілі оқилуында оқилыды. Көріп отырғанымыздай, әліпбилік әріптер таңбаланады. Дауыстылар ашық буында әліпбилік таңба бойынша оқилыды да, ағылшын буындарда типті басқа дыбыстарға өзгереді, сондықтан ағылшын тілін үйренудің алғашқы кезеңінде осы дауыстылардың негізгі оқилу ережесіне өте мән беріп үйрену керек. Сондықтан фонетикалық машықтандыру жаттығуларын орындауда дауыстылардың 4

оқыту ережесін ішертуде маңызды зор. Айтылған не жазылған сөз ішінде қанша әріп, қанша дыбыс бір екенін ажырата үйрету, ағылшын тіліндегі мәтіндерді алдағы уақытта сауатты және сөйлеуге оқуға жетелейді.

Фонетикалық құбылыстарды оқыту ішертудің келесі сатысында дауысты және дауыссыз дыбыстардың жасау, айтылу жолына қарай бөлуін және дифтонгтар туралы толық мәлімет берілу керек. Ағылшын тілінде 44 фонема бар: 20 дауысты, қалғандары дауыссыз дыбыстар. Дауысты дыбыстардың 12-сі фонемалық символдарды танытады, 8-і дифтонгтар. Екі дауыстының тіркесі *diphthong* деп аталады. Ағылшын тіліндегі әрбір дифтонг өз алдына бір фонема болып саналады да, дауыстылар жұпесіне кіреді. Мысалы:

[ɪ], [aɪ], [æ], [ɜ], [eɪ], [ə], [ɔə], [ɔ:], [ɪ:], [oo], [ɔ], [ɒ], [ɔɪ], [əɪ], [eɪ], [æɪ], [ɪə], [eə], [a]

Дауыстылардың осалдай созылқылығына қарай қысқа (short) және созылқы (long) болып топтастырылуын қарастыру барысында әрбір дыбыстың дыбыс мүшелерінің қатысына қарай олардың айтылуын түсіндіріп өтсек артық етпейді. Әрбір дауысты және дауыссыз дыбыстың қазақ және ағылшын тілінде салыстырмалы түрде айтылуы Т.Қ. Рысбаеваның «English Phonetics» (Ағылшын тілі фонетикасы) оқу құралында жақсы берілген. [3] Мысалы:

[ɪ] - тіл алды, қысқа, езулік, қысқа дауысты дыбыс. Бұл дыбысты айтқанда тіл алға қарай жылжып, тілдің ұшы астыңғы тіске тиіп тұрады, ал тілдің ортанғы бөлігі жоғары көтеріліп, бірақ қазақ тіліндегі (и) - дыбысын айтқандағыдан біршама төмен тұрады, екі ерін астыңғы үстіңгі тістер көрінетіндей созылады. Мысалы: [ɪp] (ерін), [sɪŋə] (әнші).

[i:] - тіл алды, қысқа, езулік, созылқы дауысты дыбыс. Бұл дыбысты айтқанда тіл алға созылып, ұшы астыңғы тіске тиіп, тілдің ортасы қатты тандайға көтеріліп, екі ерін керіліп, астыңғы, үстіңгі тістер сәл ғана көрініп тұрады. [i:] - дыбысы қазақтың (и) дыбысына қарағанда созылмалы ағылады. Мысалы: tea [ti:], deed [di:d] (ерлік).

Ағылшын тіліндегі дауыстылардың ерекше бір қасиеті - созылқы дауыстылар қысқа айтылса, сөз мағынасы өзгереді. Мысалы, sheep [ʃi:p] - қой, ship [ʃɪp] - кемесі. Ал қазақ тілінде мұндай құбылыс болмайды.

Ал қысқа [ə] дыбысы ең көп қолданыстағы дыбыс екеніне мән берген жөн, жеті келген дауысты дыбыс екіншісі жағдайда әлсіз болып /редукцияланып/ бейтарап (ə) дыбысына айналуы мүмкін. Ол әрдайым екіншісі жағдайда болып, әлсіз буындардан орын алады.

Сонымен қатар арнайы бейнелі кесте арқылы дауыстылардың тіл қатысына қарай, жақтың ашылу қалпы мен тілдің көтерілу дәрежесіне қарай, еркін қатысына қарай, сөйлеу мүшелерінің ширақ немесе босан болуына қарай бөлінуін түсіндірудің де маңызы зор.

Дифтонгтар екі дыбыстың тіркесуінен жасалып, алғашқы дыбыстың сыңары анық көтеріне ағылатынына, ал екінші қосынды дыбысым елзур босан, көмескі солға ағылатынына да ерекше мән берген жөн.

Б.Д. Қосылова «Ағылшын тілінің фонетикалық курсы» оқу құралында [aɪ] - дифтонгын айтқанда дыбыс сырғуын ескеруге мән береді. [2, 7]. Мысалы: line - dīne - bīnd - rīe.

Ағылшын тіліндегі ə, ɒ, ɪ және u дауыссыз әріптерінің фонемалық символдары жоқ бірақ практикалық базалық сабақ барысында ескеріліп, түсіндіріле бермейтін құбылыс [ɜ, ɔ].

Ағылшын дауыссыз дыбыстары, қазақ тілі дауыссыз дыбыстары сияқты бірнеше ұсташмалар бойынша топтастырылады, солардың бірі жоғарыдағы кестеде берілген дауыстың ағын үні мен салпырды қатысына қарай қатан (Voiceless), ұяң (Voiced) және үнсіз (Sibilant) бөлінуі болып табылады. Сондай-ақ дауыссыздардың жасауу орнына қарай, айтқанды жолына қарай, әсуісқа тандайды қалпына қарай, тіл ұшына қарай бөлінуі

ана тілімен салыстыра түсіндіріп өту қажет. Сондай-ақ әрбір дауыссыз қатан дыбысты өз сыңарымен салыстыра отырып қарастыраған жөн. Мысалы:

[p], [b] - қос ерілді, жабысқы, шұғыл дауыссыз дыбыстар. Бұл дыбыстарды айтқанда екі ерін нық қабысып /жымдасып/, сонан соң тіл-шала бірден қылт ажырап жетуінен кейін келе жатқан ауа ық етіп шұғыл үзіліп шығады. Бұл дыбыстар п, б, дыбыстарына қарағанда өте қарқынды айтылады, екі ерін аздап созылып тұрады. [p] - қатан, [b] - ұяң. Мысалы: pen [pen], (қалам), tap [tæp] (тығын, қран), book [buk] (кітап), bread [bred] (нан).

Шетел тілінің тілдік құбылыстарын салыстыра оқу процесі ана тілінің де тілдік құбылыстарын меңгеруді жақсартуға көп әсерін тигізеді. Оқушы шетел тілін үйрену арқылы ана тіліндегі дыбыстардың дұрыс жазылу, дұрыс айту ерекшеліктерін жеткізу тәсілдерін тереңірек түсінеді. Толып жатқан машықтандыру жаттығуларын жасап, оқушылар шетел тіліндегі әліпби, дыбыстау мүшелері және олардың қызметі, ағылшын дыбыстарының айтылу жолдары, дауысты және дауыссыз дыбыстардың топтастырылуы, буып және екпіннің ана тіліндегі бірнеше варианттарын табады, сөйтіп ана-тілін бұрынғысынан, әлдеқайда жақсы меңгереді. В. А. Бухбиндер мен В. Штраусстың редакциясымен шыққан «Шетел тілдерін оқыту методикасының негіздерінде» оқытудың мақұмына тіл материалын, іскерліктер мен дағдыларды, сөз материалын және ана тілінде жок тіл құбылыстарын енгізуді ұсынады.

Келесі тілдік сатыда дауыссыздармен әліпбилік таныстықтан кейін дауыстылардың және олармен келетін тіркестердің ережелен тыс оқылуының 4 дыбыстауға сәйкес келіп оқылуы қарастырылуы қажет. Мысалы: ai, ay, ey [eɪ]: aim, plain, gain, day, way, obey; at, p, t, th [a:]: ask, last, dance, after, bath, air, hair, chair.

Жаттығулар арқылы 4 дыбыстауға сәйкес келіп оқылатын машықтандыру жаттығуларын жасау уақыт кұттырмайтын тапсырма болып табылады. Мысалы: Sæderpøi айтылу ережесіне қарай топтастырыңыз: balm, grasp, they, zeal, gay, stay, fast, pair, plant, lean, faint, trap, maple, stable, claim, vast, path, quail, fair, quark, flap, answer, sail, draft, palm, calf, solve, rail, bay, acid, maid, palm, main, fray, frank, sleigh, twain, crafty, wear, say, laid, play.

Ендігі кезекте Аa әріп және онымен келетін тіркестердің ережелен тыс оқылуының 4 дыбыстауға сәйкес келмей оқылуы қарастырылуы қажет. a+lk [ɑ:]: chalk, talk, * I оқылмайды a+ll [ɑ:l] small, call, al [ɑ:l] salt, always* I оқылады, aw [ɑ:]: law, awful, au + ght [ɑ:]: laughter, fraught, a [ə] many, any.

Дауыстылардың ережелен тыс оқылуының 4 дыбыстауға сәйкес келмей оқылуы да машықтандыру жаттығуларымен ұштасуы қажет, сонымен қатар лексикалық, грамматикалық материалдарды игеру барысында, мәтіндерді оқуда, сөйлемде, үйде оқылатын әлбетестерде бекітіліп, жалғасын табуы сауатты түрде тіл үйренушілер үшін өте маңызды талап болып табылады.

Кез-келген шетел тілін оқытудың құралдарына оқулық, оқу кітабы, сипабус, оқу-әдістемелік кешен, жазбаша сынамаалар (тест), электронды сөздіктер, көрнекті құралдар (суреттер, кестелер), техникалық құралдар (аудитивтік құралдар, визуальдық құралдар, аудиовизуальдық құралдар), бағдарламалық оқу құралдары жатады.

Әдетте шетел тілдерін оқытуда пайдаланып жүрген техникалық құралдар екі топқа бөлінеді: а) аудитивтік құралдар (яғни сөзді жазып алып, оны қайталап айтып беретін құралдар) және ә) визуальдық құралдар; Техникалық құралдардың бірінші тобына құйтабак (оңатқыш (диск) пен магнитофон (таспа) жатады. Бұл құралдарды аудитивтік деп атау себебі: олардың көмегімен оқушылар шетел тілінде құйтабаққа немесе магнитофон таспасына жазылып алынған сөзді тындайды. Екінші топқа әртүрлі проекторлар (мапроекторлар, кинопроекторлар, эпидиаскоп т.б.) жатады. Бұл құралдардың көмегімен мұғалім экранға әр түрлі суреттер, диафильмдерді, кинофильмдерді көрсете алады. Оларды сабақта жеке-жеке қолдануға да, бірге қолдануға да болады.

Оқытудың техникалық құралдары сабақта әр түрлі мақсатқа қолданылады. Олардың көмегімен тіл материалын түсіндіруге, оны бекітуге, соңдай-ақ сөз іскерліктері мен

дағдыларын қолдануға болады. Техникалық құралды фонетикалық дағдыларды дамытуда оқушылар мен мұғалімге үлкен көмек көрсетеді. Мұнда негізінен күйтабақ ойнатқыш пен магнитофон оқушылар шетел тілінде диктордың үгілі сөзін тыңдап, дыбыстардың қалай айтылатынын, сөздердің екпінін, сөйлемдердің интонациясын естиді де, оған еліктеу арқылы шетел тілінің дыбыстарын дұрыс айтуға, сөздердің екпінін дұрыс қоюға, сөйлемдерде дауыс ырғағын, интонациясын бұлытпай айтуға дағдыланады. Фонетикалық дағдыларды қалыптастыру үшін күйтабақ ойнатқан төрі магнитофон тиімдірек, өйткені магнитофонға мұғалім өзі жазса алады, мұнда әр дыбыстан, сөзден кейін үзіліс жасауға мүмкіндік бар. Сөз шашпандығын да мұғалім, өз оқушыларының шама-шарқына мөлшерлеп өзгертіп отырады.

Әлеуеттер

1. Kysbaeva G.K. English Phonetics. - Алматы: Өлке, 2006. - 13-19 бб.
2. Кисыкова Б.Д. Ағылшын тілінің фонетикалық курсы. - Алматы: Қазақ университеті, 2007. - 7 б.
3. Sarah Cunningham, Bill Bowler. Headway. Intermediate Pronunciation. - Oxford University Press, 1987. - 9 p.

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ПӘНДЕРІН ОҚИТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ерденев М.Т., Ажибаева З.С., Дүйсебекова А.М., Алпамысова А.

Қазақстан, Түркістан, А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Шымкент, Оңтүстік Мемлекеттік педагогика институты

Тірек сөздер: Юнеско, биология және химия, дүниетанымдық көзқарасын, дифференциалды оқыту.

Қазақстан Республикасы өзінің ғылыми - техникалық, экономикалық, ресурстық және рухани дамуының жаңа деңгейіне бағыттануда.

Елімізде білім берудің жаңа түрлері жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне қадам бастық. Оқытудың жаңа технологиялары енгізіліп, білім берудегі ескі мәзмұнның орнына жаңасы келуде. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға білімнің, білік дағдысын емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Педагогикалық теориямен жетілдірілген құралданған мұғалімнің ғана іс-әрекеті тиімді болатын әрі қарағанда әлемдік.

Елбасының президенттік қызметінің алғашқы күнінен-ақ елдің назарын аударып, қолдауына ие болған маңызды мәселенің бірі – Қазақстандағы білімді білікті ету саясаты. Ең егеміндігі баянды етуде оқу-білімнің маңыздылығын жете түсінген Елбасы экономикалық және қаржылық қиындықтарға қарамастан, осы салаға тиынақты түрде қолдау көрсетіп келеді. Біздің мектептік жүйеміз көп жылдар бойы ғылыми-аппараттық бағытта, ал, мұғалім онда білімді жеткізуші (информатор) болып келеді.

Бүгінгі заманның даму қарқыны мұғалімдердің шығармашылығын жанаша, ғылыми - зерттеу бағытында құруды талап етеді. Сондықтан ХХІ ғасырдың әр мұғалімі үнемі ізденіс үстіндегі ғалым-педагог болуы тиіс. "Ұстазы жақсының ұстама жақсы" деген, бүгінгі тауелсіз мемлекетіміздің ертегі біз тәрбиелеп отырған жас ұрпақтың менгерген біліміне, алған тәжірибесіне, өмірлік мүдде бағдарына байланысты.

Пән мұғалімі ең алдымен оқушылардың оқу еңбегін ұйымдастыруға көмектесіп, танымдық оқу іс-әрекетін сауатты ұйымдастыра, басқара білуі тиіс. Оқушылардың дүниетанымдық көзқарасын байытқы, ақыл-ой қабілетін жетілдіру, өзіндік ойлау және өмірлік ұстанымның қалыптастыру мұғалімнің шеберлігін, шығармашылық қызметіне байланысты.

Биологиялық білім-өсіп келе жатқан ұрпаққа тіршілікті, өмірді аса үлкен зор құндылық деп түсінуді қалыптастырады.

Биологияны оқу биосфераны қорғау адамзаттың тіршілік етуі ғана емес, бүкіл тіршіліктің сақталуы және дамуы үшін аса қажет жағдай екенін сезінуге әсерін тигізеді.

ЮНЕСКО деректері бойынша, қазіргі таңда қотам өмірінде биология мен химияның аса зор роліне қарамастан жұртшылықтың бұл пәндердің негіздерінен хабардар емес екендігі анықталып отыр. Алайда қазіргі мемлекеттер биологиялық

білімге қатты көңіл бөліп отыр. Мәселен, Америкада биология міндетті пәндер қатарына кіргізіліп, ал бөлім мамандығы компьютер мамандығымен бірдей басқа барлық мамандықтар арасында рейтингте бірінші орында тұр.

Биология және химия пәндерін өзек оқытудағы негізгі мәселелердің бірі-қотам мен табиғат қатынасындағы проблемалар.

Биология-барлық аға іш, аға сыртқы химиялық процестерімен бірге (химиямен) тіршілікті бағ жетпес құнды байлық деп түсінетін экологиялық тұрғыда ойлау стилі қалыптасқан адам тәрбиелеуді құрал. Сондықтан осы жағдайға мұғалімнің жауапкершілігі мен белсенді ролін рухани зиялыға шығару, мәдениет әлемін көтеру арқылы жету керек.

Өйткені бұл пәндердің мақсатының тіршіліктің пайда болуы, дамуы мен химиялық заңдары негізінде берік моральды, өмірдің мәні мен мақсатын дұрыс түсінетін әртүрлі зиянды әрекеттерге тей алмайтын ұрпақ тәрбиелеуде, экологиялық мәдениетті мен сауаттылығын арттырып, өз өміріне салауаттылықпен қарауды жолға қоюда теңдес жоқ.

Дегенмен дәл бүгінгі мектептегі білім беру мен тәрбие жүйесі қажетті талаптарға ксіннен жауап бермейді. Бүгінгі мектеп оқушыға мектеп бітіргеннен кейін пайдалана алатын білімді ақылды көлемде береді. Біздің оқушылардың басым көпшілігі математика, физика, химия, биологиядан мұнда масса білімнің неге керек екенін түсінбейді. Мектеп бітіруші мектепте алған білімнің бір жылдан кейін 85% -ын жоғалтатынын анықталып отыр. Оқушының өмірмен ұштаспауы мектептегі негізгі қайшылық және ол оқуға деген ынтаның төмендеуіне әкеледі. Оқушыда оқушының позитивті мотивациясын дамытудың тек бір жолы бар- ол мектептегі білімді - олардың өміріне, нақты адамның қажеттілігіне барынша жақылату. Себебі, алдымыздағы оқушы- өзіндік дүниетанымы, жаскылық пен жамандықты туралы өз түсінігі бар жеке тұлға. Оқушыға теориялық білімді игерту және оны жаңа жағдайда іс-жүзінде лайықтап қолдануға үйреткенде ғана олардың ақыл білім мен біліктілігі шынайы да нақтылы қалыптасады. Осы орайда пәндерді жаңа технологиялар мен диалог түрлерін жетілдіріп пайдаланудың оқушының білім мен біліктілік құтқаруға танымдық маңызы зор.

АҚШ-та, Ұлыбританияда, Ресейде т.б. елдерде жүргізілген зерттеулерде оқушының технологиялық тәсілінің тиімділігі дәлелденген. Диалогты жетілдіріп биология сабақтарында қолдану аудармалық және облыстық олимпиада жүлделері мен Қазақстан Республикасының Кіші ғылым академиясы ұйымдастырған конкурстардың, шығармашылық жұмыстардың жеңімпаздары болған оқушылар санын арттыруға мүмкіндік береді. Жаратылыстану циклідегі химия биология және физика пәндерінің сабақтарына алдыңғы қатарлы ғылыми жаңалықтардың енуі, ең алдымен мұғалімдердің өздерінің - әр ғылым саласынан терең түсініктері болуы керек. Ой - әрісі жоғары дамыған оқушылар тәрбиелеу үшін өршіне мектептер мен сыныптар болуы шарт емес, оқушыны оқш ойлауға, өзіндік ізденіске, білім алуға үйрететін мұғалімдердің білімді де білікті болуы шарт.

Мұндай іс-әрекетке әзірлеу арнаулы мектептерде қол жетуі мүмкін болып отыр. Бүгінгі мектепте білім беру жүйесі бойынша Гонконг, Оңтүстік Корея, Шанхай, Сингапур мектептері көш бастап келеді. Мұндай бетаныс мектептердің оқушылары қатаң талап қоюының және де пән мұғалімдерінің практикалық, зертханалық жұмыстарды жүргізуді жоғары деңгейде ұйымдастыру қабілеттілігімен түсініледі. Оқушылардың жаратылыстану циклы пәндерінен терең білім алуының диалогтық шарттарының біреуі- пәнаралық байланысты болмауы. Пәнаралық байланыстың биология және химия сабақтарында жүзеге аспауы оқушыларда ұғымдардың дұрыс қалыпташуына әкеледі. Биология және химия пәндерінен оқушы білімінің деңгейінің төмен болуының себептері әр уақытта жете талдауды және білімдегі сол оқалықтарды жоюды қажет етеді. Білім сапасының төмен болуы күшейіпті байқалатын, бірақ елеңбейтін пән мұғалімдерінің жұмыстарындағы негативті элементтерден құралады.

Олар:

- Сабақтың ұйымдастыру кезеңінде дұрыс жүрмеуі;
- қолғаулы мұғалімнің дұрыс пайдаланбауы;
- оқушы білімінің дер кезінде бағалынып, бағалардың журналға түспеуі (электронды журналға көшу өзінен-өзі сұранып тұр) т. б. жайттар.

Әдістемелік:

- түсіндірмелі-иллюстрация және басқа да әдіс-тәсілдердің жалпы жүруі, яғни сабақта проблемалы сұрақ туындамайды;
- дифференциалды оқытудың нашарлауы;
- мұғалімнің оқушыға ой тузуге, өзі қорығалды шығарып, тұжырымдауға мүмкіндік

Оқушылардың биология пәнін ағылшын тілінде меңгеру деңгейлерін теориялық тапсырма-ержелерді құрау, терминдік диктанттарды ағылшын тілінде жазу, өзара ағылшын тілінде биологиялық тақырыптарға сөйлесу, эвристикалық тапсырмалар орындау, тест, биялест жүйесінде тексеруге болады.

Жаратылыстану ғылымдарын оқыту тұрғысынан алғанда оқу мазмұны мен педагогикалық білімдердің біртұтастығы оқылатын ғылыми тұжырымдамаларды білікті түсінуге, оқушылардың оларды түйсінуге мен түсінуге көмектесуе қабілетімен ажырамас байланыста болуын көздейді. Биология пәнінің білікті мұғалімі абстрактілі ғылыми идеялар мен үдерістерді оқушылардың белгілі бір тобына оқу материалдарын өз бетімен зерттеу үдерісін қамтамасыз ете отырып ұсыныпайдай құрамдас бөліктерге бөле алуы тиіс.

Биология пәнінің аспектісі нәтижелілікті қамтамасыз ететін аналогия, суреттеу, мысалдар, түсіндіру және көрсету әдістерін қолдана отырып, оқытуда ғылыми идеяларды қолданудың тиімді, оңтайлы формалары болып табылады [5]. Шығарманың, биологиялық түсініктер мен заңдылықтарды оқушыларға ағылшын тілінде түсінікті жолмен көрсетудің әрі ұсынуының тәсілі болып табылады. Сонымен қатар биологиялық білім беру барысында мұғалімге оқушылардың жекелеген тақырыптарды ағылшын тілінде оңай не қиын меңгеруінің себептерін түсінуге мүмкіндік береді. Бұл себептер кейбір жағдайларда оқушылардың ғылыми тұжырымдамаларды түсінбеуімен, ал кейде әртүрлі жастағы оқушылардың білім және ағылшын тілін меңгеру деңгейінің әртүрлілігімен түсіндіріледі.

Тіл – тәжірибені ұжымдық қабылдаудың негізгі құралы екені анық. Жоғарғы оқу орынында және орта мектепте биология сабақтары негізінде, білім алу диалог арқылы беріледі. Студенттердің аудиториядағы және оқушылардың сыныптағы жұмыстағы өзара байланыс пен келісушілікті қабылдау деңгейін білдіретін қызметтің диалогпен қалайша жасасатынына байланысты болатыны сөзсіз деп ойлаймыз. Оқытушылар мен студенттердің және мұғалімнің оқушылармен әңгімелесу – білім алушының қызмет белсенділігін қамтамасыз ететін және түсінігін дамытатын маңызды құралы болып табылады.

Осы бағытта жүргізілген ғылыми зерттеулерді - Александер (2008) диалог түрінде оқыту оқушыларды ынталандыру және дамыту үшін әңгіме күшін қолдануға мүмкіндік береді деп санағанын атап өтуге болады. Александердің пайымдауынша, диалог арқылы мұғалімдер күнделікті ой-танымалдарда «саламатты» келесік мүмкіндіктерін анықтап, оқушылардың дамып келе жатқан идеяларымен жұмыс жасауларына және түсінбеушілікті және білугеріне көмектеседі алады [6].

Биология сабақтарын ағылшын тілінде жүргізуге мұғалімдер тиынақты түрде дайындауы керек. Биологиялық тақырыптарды түсіндіру барысында оқушыларға сыныпта әртүрлі тәсілдер арқылы жүргізілген және кеңейтілген диалогтарға қатысуға және олардың өзіндік жеке түсініктерінің өрісін кеңейтуге мүмкіндік жасай отырып, бақылап зерттей алады деп ойлаймыз. Бұл мүмкіндіктер оқытушылар мен білім алушылардың ағылшын тілін білімді құру құралы ретінде қолданудың жаңа тәсілдерін тәжірибесінен өткізуіне жол ашады деп білеміз.

Құзырлы тәлімгер тәлім алушыға ол үшін нақты мәселелерді белгілеуге көмектеседі және оның жеке тәсіліне, нақты мән мәніне, жұмыс тәсілінің ыңғайына сәйкес келетін іс-әрекеттің оңтайлы бағытын таңдауға септігін тигізеді деп білеміз.

Әлебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның әлеуметтік жаңғырылуы: Жалпыға Ортақ Қоғамына қарай 20 жыл / Н.Ә. Назарбаев // Егемен Қазақстан, 10 шілде, 2012 жыл.
2. Торманов Н. Т. Биологияны оқытудың инновациялық әдістері / Н. Т. Торманов. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 259 бет.
3. Баширова Ж.Р. Педагогикалық технологиялар арқылы оқушылардың танымдық қабілетін дамыту / Ж.Р. Баширова, У.Б. Төлепова. – А., 2003. – 93-бет.
4. Бөрібекова Ф.Б. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар / Ф.Б. Бөрібекова, Н.Ж. Жанатбекова. – А., 2014 ж. – 68-бет.
5. Мирсегитова С. Оқыту іденіс ретінде және іденіс оқыту ретінде оқушылардың сый тұрғысынан ойлауын дамыту мысалдары мен әдістері / С. Мирсегитова. – Қарағанды, 2011. – 220 бет.
6. Жикалкина Т. К. Биологиядан оқындар мен қызматты тапсырмалар / Т. К. Жикалкина. – Алматы: Руан, 1992. – 64 бет.

«Лингводидактикадағы инновациялық технологиялар» атты Халықаралық ғылыми және оқу-әдістемелік онлайн конференциясының материалдар жинағы

Басуға 24.11.16 қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16 Оффсеттік қағаз. Әріп түрі "Таймс". RISO
басылысы. Шартты баспа табағы 9,5. Тарапалымы 100 дана.

Тапсырыс №228

ЖК "Сағатұдинова М.Ш." баспаханасында басылды.

050036, Алматы қаласы, 12-қышамудың,

16-үй, 69-пәтер